

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

กาแฟเป็นพืชชนิดหนึ่งที่มีการปลูกกันมาเป็นเวลานานแล้วไม่น้อยกว่า 60 ปี ในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางภาคใต้ แต่ก็ยังไม่ค่อยเป็นล่ำเป็นสันนัก เพราะเกษตรกรไม่ค่อยถือเอาการปลูกกาแฟเป็นอาชีพหลัก เหมือนกับประเทศในแถบลาตินอเมริกา การปลูกกาแฟทางภาคใต้เป็นการปลูกกาแฟแซมในสวนยางเพื่อเพิ่มทุนรายได้ ส่วนจังหวัดทางภาคเหนือเป็นการปลูกกาแฟแทนต้นตามโครงการพระบรมราชานุเคราะห์ ชาวเขา ส่วนใหญ่ไม่ได้นำกาแฟเป็นการค้าอย่างจริงจัง พันธุ์ที่นิยมปลูกกันมากประมาณร้อยละ 90 เป็นกาแฟพันธุ์โรบัสต้า ที่เหลือเป็นกาแฟพันธุ์อาราบิก้า อุตสาหกรรมกาแฟเกิดขึ้นในประเทศไทยประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา¹ ทำให้มีการเก็บเมล็ดกาแฟเพื่อป้อนโรงงานแปรรูปเป็นกาแฟคั่วและกาแฟที่บดแล้ว ซึ่งเรียกว่า กาแฟผง (Roasted and Ground Coffee) และกาแฟสำเร็จรูป ซึ่งเรียกว่า กาแฟผงสำเร็จ (Soluble Coffee or Instant Coffee) โดยที่ในปัจจุบันปริมาณความต้องการบริโภคภายในประเทศสูงขึ้นตามจำนวนพลเมืองที่เพิ่มขึ้นคือ มีประมาณปีละ 15,000 ตัน ซึ่งมีมูลค่าไม่ต่ำกว่า 800 ล้านบาท ประเทศไทยสามารถผลิตได้เองภายในประเทศประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์ของปริมาณทั้งหมด จึงจำเป็นต้องสั่งซื้อมาจากต่างประเทศ อาชีพการทำสวนกาแฟจึงเป็นอาชีพที่มีรายได้ดี และตลาดในต่างประเทศยังมีความต้องการอีกมาก กาแฟที่นำเข้านั้นส่วนใหญ่เป็นกาแฟดิบ แต่หลังจากรัฐบาลได้ส่งเสริมให้มีการปลูกกาแฟแล้ว ปริมาณการนำเข้าก็ลดลง สำหรับกาแฟคั่วและกาแฟที่บดแล้วกับกาแฟสำเร็จรูป แนวโน้มการนำเข้าเริ่มลดลงเช่นกัน อาจจะเป็นเพราะสามารถผลิตกาแฟสำเร็จรูปเข้าสู่ท้องตลาดได้ก็แล้วก็เป็นได้

¹ นับจากปีที่ทางราชการได้สนับสนุนให้ตั้ง โรงงานกาแฟไทยขึ้น

คังนั๊กกาแอฟจึงนับเป็นที่เขตรธุรกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งที่ได้รับการส่งเสริมจากราชการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2501 โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเพิ่มทุนรายได้ให้แก่ชาวสวนยางในจังหวัดภาคใต้ ประกอบกับทางราชการได้เล็งเห็นความสำคัญของพืชชนิดนี้ จึงได้สนับสนุนให้ตั้งโรงงานกาแอฟไทยขึ้นในปี 2504 และส่งเสริมให้สมาชิกของนิคมสร้างตนเองในจังหวัดทางภาคใต้ปลูกกาแอฟเป็นอาชีพหลัก เพื่อให้สมาชิกมีรายได้แน่นอน เนื่องจากหาตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ง่าย นอกจากนี้ในปัจจุบันทางราชการก็ได้ส่งเสริมให้ชาวเขาในจังหวัดทางภาคเหนือปลูกกาแอฟด้วย

โดยที่กาแอฟมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าควรจะได้มีการศึกษาถึงสภาพการณ์ที่เกี่ยวกับการผลิต ทุนทุนการผลิตกาแอฟ ทั้งการปลูกและการผลิตกาแอฟในโรงงาน ภาวะการค้ากาแอฟ ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อหาทางแก้ไขให้กิจการผลิตกาแอฟมีความเจริญรุ่งเรือง สามารถผลิตกาแอฟที่มีคุณภาพที่มีปริมาณเพียงพอกับความต้องการภายในประเทศ และทดแทนการนำเข้าซึ่งจะเป็นการสงวนเงินตราต่างประเทศไว้ได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

กาแอฟเป็นที่เขตรธุรกิจชนิดหนึ่งในประเทศไทย ซึ่งมีแนวโน้มที่จะมีความสำคัญมากขึ้นในอนาคต เนื่องจากกาแอฟเป็นพืชที่ปลูกได้ดี ทั้งที่เป็นที่ราบจนไปถึงที่สูงบนภูเขา รัฐบาลจึงเห็นความสำคัญที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกแทนการทำไร่เลื่อนลอย และยังก่อให้เกิดรายได้ อีกประการหนึ่งปัจจุบันการบริโภคกาแอฟภายในประเทศมีปริมาณสูงขึ้นเรื่อย ๆ จึงได้มีการหามาตรการเพื่อส่งเสริมการผลิตภายในประเทศให้มากขึ้นและมีคุณภาพดีขึ้น เพื่อทดแทนการนำเข้าจากต่างประเทศ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหน้าที่จะศึกษาความเป็นไปของกาแอฟในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาคงนี้

1. เพื่อศึกษาลักษณะของต้นทุนและปัจจัยการผลิตกาแฟ
2. เพื่อศึกษาผลตอบแทนจากการผลิตกาแฟ
3. เพื่อศึกษาลักษณะและวิธีการทำโรกกาแฟในประเทศไทย
4. เพื่อศึกษาการตลาดและการจำหน่ายกาแฟของเกษตรกร

ขอบเขตของการศึกษา

1. การปลูกกาแฟในประเทศไทยมีหลายจังหวัด แต่แหล่งปลูกกาแฟพันธุ์อาราบิก้าส่วนใหญ่อยู่ทางภาคเหนือ และพันธุ์โรบัสต้าส่วนใหญ่อยู่ทางภาคใต้ ส่วนโรงงานแปรรูปกาแฟส่วนใหญ่อยู่ที่กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยจึงใช้แหล่งเพาะปลูกกาแฟพันธุ์โรบัสต้าในจังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมพร ซึ่งมีเนื้อที่ในการปลูกมาก พันธุ์อาราบิก้าในจังหวัดเชียงใหม่ และโรงงานผลิตกาแฟในจังหวัดกรุงเทพมหานคร เป็นแหล่งข้อมูลและแนวทางในการศึกษาตัวเลขและข้อมูลต่าง ๆ ในที่นี้จึงหมายถึงข้อมูลจากจังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมพร เชียงใหม่ กรุงเทพมหานคร และเป็นตัวเลขในปี พ.ศ. 2524

2. เนื้อหาของการศึกษา ผู้วิจัยได้กล่าวถึง

- ลักษณะโดยทั่วไปของกาแฟนับตั้งแต่ความเป็นมาของกาแฟ พันธุ์กาแฟ และขั้นตอนการปลูกกาแฟตลอดจนแหล่งที่ปลูกและผลผลิตกาแฟในประเทศไทยและต่างประเทศ (บทที่ 2)

- ศึกษาถึงต้นทุนและผลตอบแทนในการปลูกกาแฟพันธุ์อาราบิก้าและโรบัสต้า (บทที่ 3)

- ศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตกาแฟผงและกาแฟผงสำเร็จรูป (บทที่ 4)

- ศึกษาถึงสถานการณ์เกี่ยวกับภาวะการตลาด และการค้ากาเงที่งั
ภายในประเทศและต่างประเทศ (บทที่ 5)
- สรุปและกล่าวถึงปัญหาและข้อเสนอแนะบางประการจากการศึกษา
(บทที่ 6)

วิธีดำเนินการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลทั้งจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ และมีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสอบถามผู้ปลูกกาแฟในท้องที่ต่าง ๆ ทางภาคใต้ ได้แก่จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่อำเภอสิชล อำเภอขนอม อำเภอท่าศาลา อำเภอพรหมคีรี อำเภอลานสกา อำเภอดงรัก อำเภอขนอม จังหวัดชุมพร ที่อำเภอปะทิว อำเภอเมือง (ดำสิงห์) ทางภาคเหนือได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ที่ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง (คองปุย) นอกจากนี้ยังได้เข้าสังเกตการผลิตกาแฟสำเร็จรูปจากโรงงานด้วย โดยได้ออกสำรวจระหว่างเดือนเมษายน-มิถุนายน พ.ศ. 2524 ซึ่งเป็นช่วงที่เพิ่งจะเก็บผลกาแฟ จึงได้ข้อมูลของปี พ.ศ. 2524

ในการสำรวจข้อมูลนี้ ผู้วิจัยประสบปัญหาการที่ผู้ปลูกกาแฟบางท้องที่ทางภาคใต้ไม่สามารถจำตัวเลขเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายและผลผลิตในการทำสวนกาแฟ ตลอดจนไม่สามารถบอกเนื้อที่ในสวนกาแฟได้อย่างชัดเจน เนื่องจากปลูกเป็นจำนวนมาก จึงต้องอาศัยการกะประมาณตัวเลขในบางกรณี ส่วนทางภาคเหนือเป็นเพียงการส่งเสริมให้ปลูกกาแฟทดแทนฝิ่น ซึ่งผู้ปลูกที่เป็นชาวเขายังให้ความสนใจน้อย เนื่องจากมีรายได้เพียงพอกับความ

ต้องการจากการปลูกพืชอื่น ๆ อยู่ก่อนแล้ว จึงต้องใช้ตัวเลขทางวิชาการมาทำการวิเคราะห์
 ควย

2. ข้อมูลหุคยภูมิ ไคจากการศึกษาคนควาเอกสารของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 ต่าง ๆ ไคแก่ กองวิจัยเศรษฐกิจ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กรมวิชาการเกษตร
 กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานเกษตรภาคใต้ สำนักงาน
 เกษตรภาคเหนือ กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ องค์การคลังสินค้า กรมการค้าภายใน
 กระทรวงพาณิชย์ กรมศุลกากร และคนควาจากวารสารและบทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
 จากห้องสมุดต่าง ๆ เช่น สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ห้องสมุด FAO*
 เป็นต้น นอกจากนี้ไคสอบถามและขอรายละเอียดเพิ่มเติมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องข้างต้น

จากข้อมูลทั้ง 2 แหล่ง ที่รวบรวมไคแล้วนำมาวิเคราะห์หาต้นทุนการผลิต
 กาแฟ การผลิตกาแฟผงและกาแฟผงสำเร็จรูปแล้วสรุปผลจากการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะไครับจากการศึกษา

1. เพื่อเป็นข้อมูลใหญ่สนใจที่จะลงทุนไครู้ถึงต้นทุนการผลิตกาแฟและผลตอบแทน
 ที่จะไครับจากการผลิต เพื่อใช้เป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจที่จะลงทุน
2. เพื่อให้เข้าใจถึงสภาพการผลิตกาแฟในประเทศไทย ตลอดจนชี้ให้เห็น
 ถึงปัญหาด้านการผลิต พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหานี้ ๆ เพื่อให้การผลิตมี
 ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับรัฐบาลที่จะใช้เป็นแนวทางในการพิจารณากำหนด
 นโยบาย สัมับสนุนการผลิตกาแฟในประเทศไทย และใช้ในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือ
 แก่เกษตรกร
4. เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้สนใจที่จะประกอบการค้าในคานนี้ ให้เข้าใจถึง
 ภาวะการค้าทั้งภายในและภายนอกประเทศ

* FAO = FOOD AND AGRICULTURE ORGANIZATION OF THE UNITED NATIONS
 (องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ)